

Ałła Wasyluk, Halina Kit

Winnicki Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Michała Kotsiubińskiego, Winnica, Ukraina

DOI: 10.35464/1642-672X.PS.2021.1-2.18

O współczesnych technologiach nauczania inkluzyjnego

On modern technologies of inclusive teaching

ABSTRACT: The article presents the essence of technological processes during the implementation of inclusive education. Analyzed main groups of inclusive technologies (organizational and pedagogical). Specified technology assessment criteria. The specificity of the technology of diversified teaching in the integrated class was indicated.

KEYWORDS: inclusive education, student with special educational needs, inclusive technologies, organization of inclusive learning, educational environment.

STRESZCZENIE: W artykule przedstawiono istotę procesów technologicznych podczas realizacji edukacji włączającej. Przeanalizowane główne grupy technologii inkluzywnych (organizacyjne i pedagogiczne). Określone kryteria oceny technologii. Wskazano specyfikę technologii zróżnicowanego nauczania w klasie integracyjnej.

SŁOWA KLUCZOWE: edukacja inkluzywna, uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, technologii inkluzywne, organizacja nauczania inkluzywnego, środowisko edukacyjne.

Na Międzynarodowej Konferencji, zorganizowanej przez Międzynarodowe Biuro Edukacji UNESCO pt. „Edukacja włączająca: droga do przyszłości” (Genewa 2008)¹ zauważono, że wprowadzenie inkluzji w sferze edukacyjnej

¹ Inclusive Education : The Way of the Future http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/EN_Inclusive_Education_ICE_2008.pdf

jest kluczową kwestią dla zapewnienia dostępu do jakościowej edukacji i tworzenia społeczeństw włączających.

Dla Ukrainy edukacja inkluzywna jest wyzwaniem, a także projektem reformy pt. „Nowa szkoła ukraińska”, która ma na celu zbudowanie nowoczesnej szkoły wysokiej jakości dla wszystkich uczniów. Otóż, inkluzja stała nowym paradygmatem edukacji niesegregowanej, która przede wszystkim podkreśla podmiotowość ucznia (zgodnie z ideami pedagogiki personalistycznej), a także jego prawo do samorealizacji w warunkach potencjału środowiska edukacyjnego. Istotną rolę w realizacji edukacji inkluzywnej odgrywa psychologia pozytywna (M. Seligman, J. Peterson) z akcentowaniem uwagi na potencjał i zdolności człowieka do działania, a nie na jego patologię i wady. Według L. Wygockiego, koncentrowanie na sferze cielesnej z nadmiernym ekspozowaniem niepełnosprawności przyczynia się do hamowania rozwoju osobowości dziecka. Edukacja inkluzywna powinna być zatem postrzegana jako pomoc w rozwoju każdego człowieka, niezależnie od jakichkolwiek przeszkód.

Celem edukacji inkluzywnej jest likwidacja izolacji społecznej (wykluczenie), włączanie do powszechnego systemu edukacyjnego jednostek z różnego rodzaju niepełnosprawnościami (np. z uszkodzeniami słuchu, wzroku, narządów ruchu, przewlekłe chorych, z mikrouszkodzeniami układu nerwowego, deficytami intelektualnymi, zaburzeniami w zachowaniu, niedostosowanych społecznie itp.).

Warto zauważyć, że w ostatniej dekadzie w obszarze pedagogiki resocjalizacyjnej zintensyfikowano badania nad edukacją i wychowaniem dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (W. Bondar, L. Bajda, I. Białozerska, L. Danylenko, K. Kolchenko, A. Kolupajewa, I. Lutsenko, Y. Najda, M. Swarnyk, O. Patrikejewa, O. Taranczenko, W. Szykarenko), które zmieniają stereotypy w rozumieniu tego zagadnienia i determinują potrzebę przejścia od skupiania się na zaburzeniach osobowości (model medyczny) do skupiania się na cechach i możliwościach rozwoju (model społeczny).

Organizacja nauczania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi realizuje się z pomocą zastosowania różnych technologii, co jest tematem danego artykułu.

Analiza pojęć „technologia” i „technologia nauczania inkluzywnego”

W literaturze naukowej istnieją różne podejścia do definiowania istoty technologii. W szczególności twierdzi się, że technologia jest:

- sposobem zarządzania, regulowania i planowania procesów;
- zestawem technik, metod i wpływów stosowanych do osiągnięcia postawionych celów;

- sztuka, mistrzostwo, umiejętności, zestaw metod przetwarzania i jakościowej przetworzenie obiektu;
- system wiedzy o sposobach obróbki oraz jakościowego przetwarzania obiektu;
- przekład języka nauki na określony język decyzji, normatywu;
- sposób celowego rozwiązywania problemów społecznych w postaci określonego zestawu procedur i operacji;
- działalność praktyczna, która charakteryzuje się racjonalną kolejnością stosowania narzędzi do osiągnięcia jakościowych wyników pracy.

Według K. Dubicz, w rozpatrywaniu danego pojęcia można wziąć pod uwagę trzy aspekty:

- 1) naukowy (technologia jest naukowo opracowanym rozwiązaniem problemu, opartym na osiągnięciach teorii i praktyki);
- 2) formalno-opisowy (technologia jest modelem, opisem celów, treści, metod, narzędzi i algorytmów działań służących do osiągnięcia zamierzonych rezultatów);
- 3) proceduralno-działnościowy (technologia to proces realizacji działalności, kolejności i porządku funkcjonowania oraz zmiany wszystkich jej elementów, w tym obiektów i podmiotów działania)².

Istnieje rozpowszechniony pogląd na pojęcie technologii jako konstrukcji procesu edukacyjnego według określonego schematu (rys. 1), co odzwierciedla cechy charakterystyczne dla tradycyjnej organizacji procesu edukacyjnego w szkole lub placówce: uporządkowanie procesu nauczania, cele i ocenę wyników³.

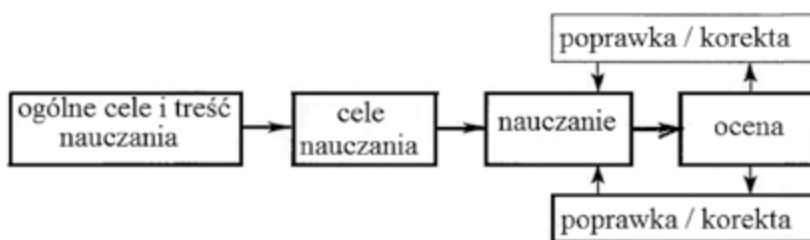
Technologie nauczania inkluzyjnego w pełni spełniają wyżej określone aspekty, przy tym mając jednocześnie swoje specyficzne cechy, skierowane do osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

W całym, technologie nauczania inkluzyjnego rozpatrują się jako system wiedzy o optymalnych formach, metodach, narzędziach i sposobach organizacji nauczania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wprowadzenie tych technologii obejmuje następujące etapy:

1. Specjalne szkolenie wykonawców (np. z pedagogiki resocjalizacyjnej, specjalnej psychologii, niektórych technologii nauczania, które zapewniają indywidualne podejście do uczniów) i organizacja ich pracy.

² Дубич К. (2011) Роль технологізації в упровадженні інклюзивного навчання. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць. Вип. 4 (45). С. 64.

³ Василюк А., Бондар Ю., Хіля А. (2020), Педагогічні технології інклюзивного навчання. Вінниця.

Rys. 1. Struktura technologii nauczania

2. Koordynacja różnych przedmiotów (Ministerstwa Edukacji i Nauki Ukrainy, Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych, szkół naukowych, placówek edukacyjnych różnych szczebli, wykonawców).
3. Udzielanie specjalistom pomocy naukowej i metodycznej.
4. Kontrola za działalnością podmiotów wdrażania technologii nauczania inkluzyjnego.
5. Analiza procesu technologizacji.
6. Korygowanie celów (do uwzględnienie specyfiki nozologii osób z niepełnosprawnościami oraz środków technicznych do realizacji procesu edukacyjnego).
7. Organizacja wsparcia informacyjnego i utrzymanie procesu wdrożeniowego.

Wprowadzenie jasności i strukturowaności w praktyku nauczania inkluzywnego zapewnia uniknięcie metody prób i błędów. Koniecznym jest znajomość zasad i konkretnych metodyk pracy, a także podejść technologicznych.

Warto zauważyć, że nauczanie w klasach integracyjnych / inkluzyjnych obejmuje:

- *kształcenie ogólne* (opanowanie treści programu kształcenia ogólnego, kształtowanie umiejętności uczenia się, sfery emocjonalnej, wolicjonalnej i motorycznej, rozwijanie zdolności twórczych uczniów i umiejętności komunikacyjnych z kolegami i nauczycielami);
- *zajęcia korekcyjno-rozwojowe* (pokonywanie trudności w uczeniu się spowodowanych izolacją społeczną, zaniedbaniem pedagogicznym i upośledzeniem umysłowym, korekta funkcji umysłowych, aktywizacja czynności poznawczych z wykorzystaniem potencjału dzieci);
- *zajęcia kompensacyjno-adaptacyjne* (dla dzieci z niskimi możliwościami uczenia się, związanymi z zaburzeniami emocjonalnymi i wolicjonalnymi, intelektualnymi lub mieszanymi zaburzeniami rozwojowymi).

Dzieci ze specjalnymi potrzebami stanowią grupę niezwykle różnorodną. Jednak zawsze istotnym jest rozpoznanie mocnych stron każdego dziecka i opieranie się na nich w pracy dydaktyczno-wychowawczej, motywowanie ich do wysiłku. Zakże nie wolno bagatelizować trudności dziecka, ponieważ mogą one utrwalac i zakłócać rozwój osobowości: samowiedzę, samoocenę, zdolność kontroli zachowania.

Celem działalności nauczyciela, wdrazającego praktykę inkluzyjną polega w stworzeniu optymalnych warunków do rozwoju potencjału każdego ucznia. Aby osiągnąć ten cel, nauczyciel rozwiązuje specjalne zadania, skierowane na:

- zorganizowanie dostępnego środowiska w klasie w zależności od potrzeb konkretnych uczniów w klasie, wśród których mogą być dzieci z wadami słucha, wzroku itp.;
- tworzenie w klasowym zespole atmosfery komfortu emocjonalnego, kształtowanie wzajemnych relacji w duchu współpracy i akceptacji specyficznych cech różnych uczniów;
- wykorzystanie nowoczesnych technologii i form organizacji pracy dydaktycznej zgodnie z możliwościami i potrzebami uczniów;
- adaptacje istniejących lub opracowanie nowych materiałów dydaktycznych (np. zadania o różnym stopniu złożoności, zeszyty ćwiczeń z dużą czcionką, plakaty lub prezentacje);
- stosowanie adekwatnych możliwościom dzieci sposobów oceny osiągnięć edukacyjnych, produktów działalności edukacyjnych i pozaszkolnych;
- organizacje interakcji z rodzicami, m. i. podczas konstruowania i realizacji indywidualnych programów edukacyjno-rewalidacyjnych.

Główne grupy technologii inkluzywnych

Rozróżniają dwie główne grupy technologii inkluzywnych: organizacyjne i pedagogiczne.

Technologie organizacyjne są powiązane z etapami organizacji procesu inkluzywnego:

1. Projektowanie i programowanie,
2. Interakcja zespołowa nauczycieli i specjalistów,
3. Organizacja strukturowanego, dostosowanego i dostępnego środowiska. Wśród stosowanych technologii pedagogicznych znajdują się:
 1. Technologie zróżnicowanego uczenia się i indywidualizacji procesu edukacyjnego.
 2. Technologie korygowania trudności, które pojawiają się u dzieci w ich uczeniu się.

3. Technologie mające na celu kształtowanie kompetencji społecznych.
4. Technologie oceny osiągnięć uczniów.

W zależności od nozologii dziecka nauczyciel powinien umieć stosować różne technologie, w szczególności:

Mapy intelektualne/ inteligentne. Do nich odnoszą się „mapę myśli”, „mapę mentalną”, „mapę pamięci”, które pomagają nauczycielom uczyć dzieci schematycznej wizualizacji pewnych informacji podczas ich przetwarzaniu i odzwierciedlają sposób przedstawiania procesu ogólnego myślenia z pomocą schematów strukturalno-logicznych organizacji radialnej. Ponieważ dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi należy pomóc w tworzeniu algorytmów uczenia się z uwzględnieniem charakteru procesów kognitywnych, a także samodzielnej analizy i planowania działań nauczalnych. Algorytmy zapamiętywania poprawiają przyswajanie ważnych informacji i pomagają dłużej zachować je w pamięci. Systematyczne wprowadzanie technik mnemonicznych w nauce prowadzi do zwiększenia sukcesu w nauczaniu, poprawy nastawienia do uczenia się i stworzenia pozytywnej atmosfery komunikacji.

Tworzenie sytuacji sukcesu. Podstawą tej technologii jest osobowościowo zorientowane podejście do procesu nauczania i wychowania. Sytuacja sukcesu – to stan psychicznego zadowolenia z konsekwencji fizycznego lub moralnego napięcia związanego z wykonaniem zadania. To celowe, zorganizowane połączenie warunków, w których możliwe jest osiągnięcie znaczących rezultatów w działaniach, wynik przemyślanej strategii i taktyki nauczycieli.

Podstawowe zadania nauczyciela we wprowadzaniu tej technologii to: współtworzenie, rozpoznawanie własnej wartości, stworzenie sytuacji pedagogicznych, zachęcanie, poszukiwanie, samoregulacja. Wartość i skuteczność tej technologii polega na wykorzystaniu technik pedagogicznych organizacji pracy z różnymi kategoriami uczniów, takich jak: „Emocjonalny wybuch”, „Daję szansę”, „Celowy błąd”, „Radość poznania”.

Natomiast wdrażanie tej technologii nie zawsze ma na celu osiągnięcie sukcesu. Czasami nauczyciel tylko naśladuje sukces, tworząc w ten sposób u ucznia chęć pójścia do przodu. Często dzieci nie doceniają swoich zdolności, możliwości. Po prostu nie wiedzą, że poradzą sobie z trudnymi zadaniami. Jeśli są przekonani o istnieniu takich zdolności i możliwości, to czasami wydajność i aktywność ich znacznie wzrasta.

Działania projektowe. Działania projektowe uczą przezwycięzania trudności, pracy nad sobą, ułatwia komunikację i wymianę doświadczeń, stosowania wiedzy do rozwiązywania problemów w praktyce.

Także istotne jest to, że projekt pozwala na zastosowanie różnych metod i środków dobranych do konkretnych aktywności oraz możliwości dzieci. Wy-

korzystanie nowoczesnej technologii, typowe dla realizacji projektów, znacznie aktywizuje uczniów i uatrakcyjnia proces uczenia się, a także efektywną prezentację wyników pracy. Wiedza, umiejętności i zdolności nabyte podczas realizacji projektu nabierają nie tylko szczególnej siły i świadomości, ale także wiążą się z otrzymaną przyjemnością, która staje się impulsem do nowych poszukiwań. Projekty mogą kończyć się wręczeniem uczniom różnych odznak.

Metoda psychoterapii piasecznej. Metoda psychoterapii piaskiem najsukuczniej radzi sobie z wymogami stworzenia bezpiecznego środowiska komunikacyjnego dla dzieci z autyzmem, gdyż ma na celu aktywację samouzdrawiających funkcji psychiki, eksterioryzacji nieświadomości poprzez użycie symboli i podstawowych elementów materii, symbolicznych nośników świata zewnętrznego – piasku i wody. Piaskownica, będąc swego rodzaju „pojemnikiem”, który wytrzymuje wszelkie pozytywne i negatywne doświadczenia afektywne dziecka autystycznego, wpływa na kształtowanie poczucia bezpieczeństwa i zaufania na przedwerbalnym poziomie emocjonalnym.

Komunikacja w bezpiecznym środowisku charakteryzuje się zmniejszeniem stresu i niepokoju, co pozwala na osiągnięcie bardziej stabilnych umiejętności adaptacji psychospołecznej. Te techniki zabawowe są wykorzystywane przez psychologów w pracy z „dziećmi specjalnymi” na etapach pierwszego kontaktu, pobudzają zainteresowanie dziecka dalszą komunikacją, a tym samym pomagają utrwalić pozytywne doświadczenie interakcji dziecka z autyzmem ze światem zewnętrznym.

Kinezyterapia. Kinezyterapia – jako rodzaj psychoterapii, której celem jest korekta stanu psychicznego człowieka poprzez pracę z ciałem. Nowoczesne techniki kinezylogiczne mają na celu aktywację różnych części kory mózgowej, pozwalają rozwijać zdolności człowieka lub korygować problemy w różnych obszarach psychiki.

Bajkowa terapia. Jednym z efektywnych środków kształtowania zdrowia moralnego jest bajka, ponieważ odpowiada potrzebom i zainteresowaniom dzieci w wieku przydziałnym i wczesnoszkolnym, sprzyja wyrażaniu ich emocji, wyobraźni, kreatywności. Bajkowe przeżycia pozostawiają głęboki ślad w świadomości dziecka, sprzyjają rozwojowi dobrych uczuć. Bajka odsłania świat duchowy dziecka, idealny poziom jego rozwoju moralnego, wpływa na podświadomość dziecka.

Bajkowa terapia lub bajkowa korekta – to termin z psychologii i pedagogiki, który odnosi się do procesu łączenia baśniowych wydarzeń z zachowaniem w rzeczywistości. To proces przenoszenia baśniowych bytów do rzeczywistości. To leczenie bajkami, odkrywanie tych wiedzy, które żyją w duszy i jest w pewnym momencie terapeutycznymi.

Mnemotechnika i *eidotechnika*. Wykorzystanie metod mnemotechniki i eidotechniki, a mianowicie: planu-konspektu, asocjacji niewerbalnych, „ikon-liter referencyjnych” oraz plikowym systemu, metody „Cicero” (kod cyfrowo-literalnej) – umożliwia przekazanie materiału z dotrzymaniem kolejności w tekście; zapamiętanie złożone słowa oraz nazwe geograficzne; rozwijanie kreatywności, pamięci i wyobraźnię dzieci. Systematyczne wprowadzanie technik mnemonicznych w nauce prowadzi do zwiększenia sukcesu i poprawy nastawienia do uczenia się, a także stworzenia pozytywnej atmosfery komunikacji.

Portfolio. Aby skutecznie oceniać osiągnięcia uczniów, stosuje się taką formę oceny i gromadzenia informacji, jak portfolio. Portfolio należy do „autentycznej”, tj. prawdziwej, najbliższej realnej ewaluacji, do oceny zindywidualizowanej, nastawionej nie tylko na proces ewaluacji, ale także na samoocenę.

Główną zaletą portfolio w porównaniu z tradycyjnymi technologiami oceniania polega na tym, że charakteryzuje ono jakość uczenia się na wielostronnie, z różnych pozycji: ocena myślenia ucznia, jego umiejętności interdyscyplinarne, umiejętności rozwiązywania problemów i niestandardowych zadań, wytrwałość w osiąganiu wyników. W klasie integracyjnej portfolio uzupełnia kryteria oceny osiągnięć nauczalnych uczniów i jest zbiorem prac uczniów, które zapewniają wizję mocnych i słabych stron.

Kryteria oceny technologii pedagogicznych

Technologia pedagogiczna powinna gwarantować osiągnięcie określonego poziomu nauczynia i wychowania, być skuteczną pod względem wyników, optymalną codo terminów wprowadzenia, wysiłków i zasobów. Aby porównać technologie, należy kierować się uniwersalną metodologią ich projektowania i ekspertyzy, stosując system kryteriów oceny pedagogicznych technologii nauczania.

Ważny jest moralny aspekt technologizacji edukacji. Mówimy o „czystości pedagogicznej” i bezpieczeństwie moralnym. Ważne jest, aby każdy z nich opierał się na zasadach humanistycznego światopoglądu, które przewidyują kształtowanie takich cech osobowości, jak świadomość jedności natury i człowieka, odrzucenie autorytarnego myślenia i interakcji między nauczycielem a uczniem, tolerancja, kompromis, szacunek dla opinii innych, wartości moralne i duchowe⁴.

⁴ Янкович О., Беднарк Ю., Анджеевська А. Освітні технології сучасних навчальних закладів : навч.-метод. посіб. Тернопіль : ТНПУ ім В. Гнатюка, 2015. С. 5–13.

Tabela 1. Kryteria skuteczności technologii pedagogicznych

Etap projektowania	- podział procesu na etapy, czynności, operacje; - algorytmiczność (metoda i kolejność uzyskiwania wyniku określona przez dane początkowe); - kolejność technologiczna realizacji etapów, wykonanie czynności, operacje; - zarządzanie.
Etap funkcjonowania	- treść nauczania; - metody nauczania; - system narzędzi dydaktycznych; - organizacja nauczania.
Etap oceny wyników	- przyswajanie wiedzy (głębia, świadomość, systemowość, postawa semantyczna wartości, efektywność, samodzielność); - rozwój orientacji wartościowych; - samorealizacja nauczyciela i ucznia; - zmiana relacji w procesie pedagogicznym; — myślenie specyficzne (dialektyczne, problematyczne, analityczne).

Technologie zróżnicowanego nauczania w klasie integracyjnej

Nauczanie zróżnicowane jest uważane za koncepcyjne podejście i praktyczną technologię określonej organizacji procesu oświatowego. Takie podejście pozwala nauczycielowi uwzględnić różnice między uczniami i zapewnić każdemu z nich optymalne i rezultatywne doświadczenie nauczalne.

Nauczanie zróżnicowane polega na stworzeniu środowiska uczenia się i organizacji procesu edukacyjnego w taki sposób, aby zapewnić pomyślne opanowanie programu przez dzieci o różnych potrzebach edukacyjnych (z niepełnosprawnością intelektualną i fizyczną, uzdolnione, z różnych kultur).

Dzięki wprowadzeniu zróżnicowanego nauczania dzieci ze specjalnymi potrzebami będą mogły z powodzeniem opanować treści nauczania, być aktywnymi uczestnikami procesu dydaktycznego i osiągać maksymalne (dla każdego) rezultaty.

W przeciwieństwie do tradycyjnego systemu nauczania, który zakłada stosowanie ugruntowanego programu nauczania i jednolitych wymagań, wiodącą rolę nauczyciela w tym procesie, w zróżnicowanym podejściu, główne miejsce zajmują indywidualne zajęcia edukacyjne dziecka.

Podejście zróżnicowane w nauczaniu demonstruje:

- akceptacja przez nauczyciela różnorodności zespołu uczniowskiego (różne poziomy podstawowej i aktualnej wiedzy uczniów, zainteresowania edukacyjne);
- umiejętności nauczyciela w zakresie organizowania procesu edukacyjnego uczniów o różnych możliwościach uczenia się w jednej klasie;

- pragnienia nauczyciela, aby pomóc uczniom wznieść się na wyższy poziom, zapewnić im niezbędną pomoc i zapewnić osobisty sukces.

Wykładanie zróżnicowane to „odpowiedź” nauczyciela na potrzeby uczniów (gotowość do nauki, zainteresowania edukacyjne, specjalne potrzeby edukacyjne), które odbywa się na poziomie treści, procesu i wyników.

Nauczanie zróżnicowane obejmuje:

1. *Treść* – czego uczni powinni się nauczyć i w jaki sposób będą otrzymywać informacje. Dla uczniów o różnych potrzebach edukacyjnych kluczem do uczenia się jest sposób różnicowania, którym często jest dostęp do materiału dydaktycznego poprzez jego treści przedmiotowych. Różnicowanie na poziomie treści łączy cele, zadania i oczekiwane rezultaty (edukacyjne, rozwojowe, społeczne), które planuje się osiągnąć. Równowaga między celami a zadaniami determinuje poziom różnicowania treści. Nauczyciele też powinni skupić się na kluczowych pojęciach, zasadach i umiejętnościach, które uczniowie mają opanować. Treść kształcenia powinna zawierać te same pojęcia dla wszystkich uczniów, ale stopień ich złożoności powinien być różny w zależności od indywidualnych możliwości uczniów.
2. Środowisko nauczania czy atmosfery klasy – otoczenie społeczne, intelektualne, emocjonalne i fizyczne, w którym uczą się uczniowie. A także stosunki między uczniami i pomiędzy nauczycielem a uczniami, reguły pracy, które nauczyciel narzuca pod czas rozwiązywania bieżących sytuacji na lekcji (dydaktycznych i wychowawczych).
3. *Proces* – rodzaje działań edukacyjnych wykonywanych przez uczniów w celu zrozumienia i przyswojenia treści. Konsekwentnie stosowany jest elastyczny system podziału na grupy. W miarę zdobywania wiedzy lub nowych materiałów dydaktycznych uczniowie powinni wchodzić ze sobą w interakcje i współpracować. Nauczyciele mogą wstępnie omówić główne idee treści z całą klasą, a następnie uczniowie mogą pracować w małych grupach lub parach. Wykonując określone zadania, grupy uczniów mogą samodzielnie kierować swoją pracą lub może to zrobić nauczyciel. Gdy dzieci zaczynają rozumieć techniki pracy grupowej i doskonalić umiejętności poznawcze, ich działania edukacyjne stają się bardziej efektywne i racjonalne.

Spontanicznie zorganizowane specjalne grupy pozwalają zaangażować wszystkich uczniów w pracę z dydaktycznym materiałem, odpowiadać na pytania i wykonywać określone czynności edukacyjne. W szczególności technika ta jest przydatna dla dziecka, które rzadko mówi w klasie lub dla dziecka, które ma trudności z aktywnym słuchaniem. Wszyscy uczniowie powinni aktywnie słuchać i uczestniczyć w działalności

grupy i / lub całego zespołu. Ponadto, komunikując się w parach i trójkach, „słabsze” dzieci mają przed sobą przykład dobrej wypowiedzi i zachowań społecznych w obliczu rówieśników.

Jako jeden z podstawowych elementów zróżnicowanego podejścia do nauczania, tworzenie grup i przegrupowywanie powinny być procesem dynamicznym i mogą także zmieniać się w zależności od treści, projektu i wyników okresowej oceny.

4. *Produkt (efekt końcowy)* – coś, co pozwala uczniom zastosować, utrwalić, pogłębić i udoskonalić nabytą wiedzę, umiejętności, zdolności (prace, projekty, określone działania i ich rezultaty). Ważnym wymogiem jest wstępna i ciągła ocena gotowości i postępów uczniów. Dokładna ocena wstępna prowadzi do funkcjonalnego i skutecznego różnicowania. Ocenianie dostarczą nauczycielom informacji na temat postępów w nauce, na podstawie których mogą z powodzeniem stosować zestaw strategii uczenia się i mechanizmów wsparcia, biorąc pod uwagę różnorodne potrzeby, zainteresowania i umiejętności uczniów.

Dzieci są aktywnymi i odpowiedzialnymi badaczami. Nauczyciele powinni pamiętać, że każde zadanie oferowane uczniom powinno być interesujące, ekscytujące i przystępne do zrozumienia, opanowania i rozwijania umiejętności. Jednocześnie dziecko musi czuć, jakie wyzwania stoją przed nim. Zadania, które rozwiązują uczniowie, mogą być zróżnicowane, aby dzieci o różnych zdolnościach mogły na różne sposoby pokazywać swoją wiedzę i zrozumienie. Dobrze skonstruowany produkt (zadanie, ćwiczenie itp.) pozwala na stosowanie różnych form wykonania i alternatywnych procedur weryfikacyjnych, typy oceny i punktacji.

Bibliografia

- Бондар Т. (2014), Теоретичні засади реалізації концепції інклюзивної освіти. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. II(18). URL:https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/bondar_t.i_theoretical_foundations_for_inclusive_education_policy_implementation.pdf (data pobrania:18.11.2020).
- Василюк А., Бондар Ю., Хіля А. (2020), Педагогічні технології інклюзивного навчання. Вінниця.
- Дубич К. (2011), Роль технологізації у впровадженні інклюзивного навчання. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Зб. наук. праць. Вип. 4 (45). С. 60–69.
- Дубяга С. (2015), Педагогічні технології в початковій школі. Мелітополь.
- Колупаєва А. (2012) Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів. Київ.
- Колупаєва А. (2012) Основи інклюзивної освіти. Київ.
- Лорман Т., Деспелер Д., Харві Д. (2010), Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі.